

Kirje

24.6.2025

VN/26856/2023

VN/26856/2023-OKM-172

Jakelussa mainittu

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Ympäristöministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi uudeksi alueidenkäyttölaiksi. Lausuntonaan opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Maankäytön suunnittelussa tulisi ottaa huomioon kulttuuriympäristö ja kulttuuriperintö vähintään nykyisen lainsäädännön mukaisesti. Tämä on tärkeää pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti valmistellun Kulttuuripoliittisen selonteon näkökulmasta. Selonteko nostaa esiin, että elävät ja kerrokselliset kulttuuriympäristöt ovat merkittäviä asumiselle, hyvinvoinnille ja matkailulle. Selontekoon sisältyvien toimenpiteiden mukaisesti arkeologisen kulttuuriperinnön suojelua ja rakennetun ympäristön säilymistä tulisi vahvistaa kehittämällä kohteiden kestävä hoitoa sekä vajaa-ikäisissä olevien rakennusperintökohteiden ja muiden tilojen hyödyntämistä kulttuuritoiminnassa. Selonteko tuo lisäksi esille tarpeen huolehtia, että kulttuuri tukee ihmisten luontosuhteen kehittymistä, jotta hyvinvoiva luonto säilyy kulttuuriperintönä tulevaisuuteen.

Lakiesityksessä ei riittävästi tuoda esille, kuinka lailla voidaan edistää Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjausta, että maankäytön lainsäädäntöä uudistettaessa huomioidaan liikkumisen edistäminen.

Alueidenkäytöllä on ratkaiseva merkitys väestön mahdollisuuksiin tehdä arjessa fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa tukevia valintoja, kuten valita työ- tai asiointimatkaan tai harrastukseen kulkemiseen aktiivinen kulkutapa. Nyky-yhteiskunnan elämäntavat ja elinympäristö eivät useinkaan kannusta riittävästi fyysiseen aktiivisuuteen. Liikuntaan kannustavalla elinympäristöllä voitaisiin kannustaa kansalaisia lisäämään fyysistä aktiivisuuttaan arjessaan.

Perusteltua on, että lakiesityksessä on tunnistettu kävely ja pyöräily sekä joukkoliikenne keskeisiksi kaavoituksella tuettaviksi liikkumismuodoiksi. Perusteluina tälle tuodaan kuitenkin yksipuolisesti kävelyn ja pyöräilyn ekologiset hyödyt. Olisi syytä tunnistaa myös fyysisen liikunnan kautta saavutettavat terveyshyödyt ja tuoda nämä tasapuolisesti ja systemaattisesti esille perusteltaessa kevyen liikenteen edistämisen hyötyjä. Osittain tämä koskee myös julkista liikennettä, jonka käyttö kaupunkimaisessa ympäristössä osaltaan lisää liikuntahyötyjä verrattuna esimerkiksi yksityisautoiluun.

Esityksessä tuodaan esille eri kaavatasoja käsiteltäessä tavoitteena edistää alueiden virkistyskäyttöä. Itse virkistyskäytön käsitteen sisältöä ei esityksessä avata mikä olisi hyvä tehdä. Kansallisessa

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

luonnon virkistyskäytön strategiassa 2030 määritellään, että suppeimmillaan luonnon virkistyskäytöllä tarkoitetaan vapaa-aikana virkistäytymistarkoituksessa tapahtuvaa liikkumista ja oleskelua luonnonympäristössä. Tätä soveltaen voisi muotoilla myös alueidenkäyttölaissa käytettävän virkistyskäytön käsitteen sisällön.

5 § Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet tulisi muuttaa 1 momentin 1 kohdan osalta seuraavasti:
1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, fyysiseen aktiivisuuteen kannustavan, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, ikääntyneiden sekä vammaisten ja liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden, kannalta hyvän elinympäristön ja toimintaympäristön luomista.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, että alueelliset vastuumuseot on mainittu perusteluissa koskien lausuntopyyntövelvoitetta. Ministeriö kuitenkin katsoo, että myös Museovirasto tulisi mainita samassa yhteydessä ottaen huomioon viraston roolin mm. maailmanperintöä ja valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristökohteita koskevissa asioissa.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Työryhmän ehdotukseen sisältyneen 8 §:n (Maailmanperintökohteet kaavoituksessa) poistaminen on selkeä heikennys siihen, kuinka velvoittavasti maailmanperintökohteet tulee ottaa huomioon alueidenkäytössä. Säännöksen mukaan kaavaa laadittaessa olisi ollut ”varmistettava, että maailmanperintökohteen erityinen yleismaailmallinen arvo säilyy ja pyrittävä arvon vahvistamiseen, jos arvo on heikentynyt”.

Lausunnolla olevassa esitysluonnoksessa maailmanperintökohteiden huomioon ottaminen jäisi sen varaan, että 18 §:n mukaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet voisivat koskea mm. asioita, joilla on merkittävä vaikutus kansainvälisesti tai valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuri- ja luonnonperintöön. Lisäksi maakuntakaavan sisältövaatimuksissa (23 §) mainitaan mm. maiseman, kulttuuriperinnön sekä luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen vaaliminen. Yleiskaavan ja asemakaavan sisältövaatimukseen sisältyy rakennetun ympäristön, maiseman sekä luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen vaaliminen.

Nämä säännökset eivät kuitenkaan suojaa maailmanperintökohteiden yleismaailmallista erityisarvoa yhtä sitovasti kuin työryhmän ehdotukseen sisältynyt erillinen säännös. Kulttuuriperintöarvot ovat kaavojen sisältövaatimuksia koskevissa säännöksissä vain yksi huomioon otettava näkökohta muiden joukossa eikä säännöksissä suljeta pois sitä mahdollisuutta, etteikö jokin muu sisältövaatimukseen sisältyvä näkökohta voisi mennä maailmanperintökohteen yleismaailmallisen erityisarvon turvaamisen edelle kaavaa laadittaessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemys on, että työryhmän ehdotukseen sisältynyt säännös tulee sisällyttää uuteen alueidenkäyttölakiin.

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Esitysluonnoksessa maakuntakaavan ohjausvaikutusta ollaan heikentämässä. Voimassa olevassa laissa maakuntakaava on *ohjeena*, kun taas esitysluonnoksessa maakuntakaava tulee *ottaa huomioon* yleiskaavaa laadittaessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että voimassa olevaa säädöstä kevyempi ja väljempi ilmaisu heikentää maakunnallisesti merkittäviksi inventoitujen kulttuuriympäristökohteiden suojelua ja hoitoa. Ministeriö esittää voimassaolevan lainsäädännön mukaisen ohjausvaikutuksen sisällyttämistä myös uuteen alueidenkäyttölakiin.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että kulttuuriympäristöä koskevien termien käyttö on johdonmukaista alueidenkäyttölakia koskevassa hallituksen esityksessä. Käsitteiden valinnassa tulee hyödyntää yhteentoimivuusalustan kulttuuriympäristösanastoa, jonka mukaan kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan rakennettua kulttuuriympäristöä, kulttuurimaisemaa ja arkeologista kulttuuriperintöä. Yleiskaavan sisältövaatimukseen tulee lisätä arkeologinen kulttuuriperintö.

Jotta maankäytön suunnittelulla voitaisiin tehokkaasti vaikuttaa fyysisen aktiivisuuden tukemiseen, kaavoja suunniteltaessa tulisi edellyttää liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointia.

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että kulttuuriympäristöä koskevien termien käyttö on johdonmukaista alueidenkäyttölakia koskevassa hallituksen esityksessä. Käsitteiden valinnassa tulee hyödyntää yhteentoimivuusalustan kulttuuriympäristösanastoa, jonka mukaan kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan rakennettua kulttuuriympäristöä, kulttuurimaisemaa ja arkeologista kulttuuriperintöä. Samoin kuin yleiskaavassa, asemakaavan sisältövaatimukseen tulee lisätä arkeologinen kulttuuriperintö.

Jotta maankäytön suunnittelulla voitaisiin tehokkaasti vaikuttaa fyysisen aktiivisuuden tukemiseen, kaavoja suunniteltaessa tulisi edellyttää liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointia.

Sivulla 109 tuodaan esille, että viihtyisää elinympäristöä koskeva vaatimus tarkoittaa elinympäristön laatua ja liittyy myös läheisesti elinympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden vaatimukseen, minkä jälkeen annetaan monia hyviä perusteluja viihtyisän elinympäristön edistämiseksi. Tässä kohdassa tulisi myös tuoda esille, kuinka viihtyisä elinympäristö kannustaa myös liikkumiseen ja muuhun ulkotiloissa tapahtuvaan virkistytymiseen.

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy Museoviraston lausunnossa esitettyihin näkemyksiin koskien tuuli- ja aurinkovoimarakentamiseen liittyviä säännöksiä.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy Museoviraston lausunnossa esitettyihin näkemyksiin koskien tuuli- ja aurinkovoimarakentamiseen liittyviä säännöksiä.

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

Perustuslain (731/1999) 20 § mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Myös Suomen ratifioimat kansainväliset sopimukset korostavat kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Euroopan neuvoston Faron puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä (SopS 50/2018) korostaa kaikkien kansalaisten ja yhteisöjen mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kulttuuriperintöä koskeviin asioihin. Myös Århusin yleissopimuksessa (SopS 121-122/2004) mukana olevien valtioiden tulee ympäristöä koskevissa asioissa taata kansalaisilleen oikeus saada tietoa ja osallistua päätöksentekoon sekä vireillepano- ja muutoksenhakuoikeus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että ehdotetut muutokset yhdistysten valitusmenettelyihin saattavat kaventaa kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksia kaavahankkeissa.

Kansliapäällikkö

Eeva-Riitta Pirhonen

Neuvotteleva virkamies

Merja Niemi

VN/26856/2023-OKM-172

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: